

УДК 332.362

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Р. Таратула, к.е.н., Н. Шпик, к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

Ключові слова: екологія, відтворення земельних ресурсів, заповідник, збереження, екологічна безпека.

Аналіз мережі природно-заповідних територій дозволяє зробити висновок, що вони є золотим фондом природи. Звідси впливає значущість ефективного управління цими територіями, яке дозволить контролювати їх стан, не допускати їхніх незворотних змін, при яких екосистеми не зможуть відновитись.

Постановка проблеми. У Львівській області немає альтернативи подальшому розвитку рекреації. У нашому розумінні рекреаційна галузь – це складна система заходів щодо функціонування державних, комунальних і підприємницьких структур, яка передбачає еколого-економічне використання природних, матеріально-технічних та інших ресурсів з метою надання послуг громадянам для відпочинку, оздоровлення, культурно-пізнавальної й спортивної діяльності, що сприяє поліпшенню соціального, духовного та економічного розвитку суспільства [5]. Зрозуміло, що рекреація не може бути відокремленою від народногосподарського комплексу області. Розвиток її зумовлений напрямками використання земель, характером розвитку сільського й лісового господарства, легкої й харчової промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку, рівнем благоустрою населених пунктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання ефективності рекреації в сучасних умовах науковці пов'язують із довгостроковим прогнозуванням стану і використання природних рекреаційних ресурсів. Цьому має сприяти "Програма розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2002-2010 роки", але, на наш погляд, її слід доповнити схемою просторової організації рекреаційного господарства.

Постановка завдання. Природне середовище регіону з різноманітним рельєфом, сприятливим кліматом, лісовими масивами Карпат, заповідниками і парками, лікувальними мінеральними водами стимулює розвиток туризму та рекреації [4]. Водночас у регіоні є кілька центрів промислового забруднення, які погіршують стан навколишнього середовища й потребують рекультивативної та поліпшувальної. Нейтралізація найнебезпечніших джерел забруднення, зокрема у транспорті та промисловості, буде тривалою.

Виклад основного матеріалу. На підтримання та вивчення природного розвитку основних екологічних процесів, збереження унікальних та типових

екологічних систем, розмаїття генетичних ресурсів біосфери спрямована діяльність об'єктів природно-заповідного фонду Львівщини. Нині у Львівській області діє 24 об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення з площею 49 тис. га, з них природний заповідник Розточчя (2,1 тис. га), національні природні парки "Сколівські Бескиди" (35,7 тис. га) і "Яворівський" (7,1 тис. га) та 300 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення з площею 83,5 тис. га. На утримання об'єктів природно-заповідного фонду (природного заповідника "Розточчя", національних природних парків "Сколівські Бескиди" і "Яворівський") у 2007 році витрачено 8,0 млн грн, що на 2,2 млн грн (37,9%) більше, ніж за попередній рік. Обсяги цих витрат із Державного бюджету, порівняно з попереднім роком, зросли на 0,9 млн грн (25,3%) і становили 4,2 млн грн (53,2% від усіх витрат в області). На кінець 2007 року в природному заповіднику "Розточчя", національних природних парках "Сколівські Бескиди" і "Яворівський" працювало 289 осіб, з яких 15 наукових співробітників, 121 працівник служби охорони, 17 працівників служби рекреації та ін. (див. табл.).

Таблиця

Об'єкти природно-заповідного фонду Львівської області
на 1 січня 2008 року

Об'єкт	Кількість об'єктів	Площа, га
Всього	324	132 508
Загальнодержавного значення	24	48 964
у тому числі:		
природний заповідник "Розточчя"	1	2085
національний природний парк "Яворівський"	1	7079
національний природний парк "Сколівські Бескиди"	1	35684
заказники	9	3303
пам'ятки природи	2	593
ботанічні сади	2	41
дендрологічні парки	2	64
парки–пам'ятки садово-паркового мистецтва	6	115
Місцевого значення	300	83544
у тому числі:		
регіональні ландшафтні парки	4	47379
"Знесіння"	1	312
"Надсянський"	1	19428
"Верхньодністровські Бескиди"	1	8536
"Равське Розточчя"	1	19103

заказники	30	27126
пам'ятки природи	163	1766
інші об'єкти	104	7273

*Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області.

Особливій охороні на території об'єктів природно-заповідного фонду підлягають види рослин і тварин, рослинні угруповання, що перебувають під загрозою зникнення. В області це 77 видів рослин та 89 видів тварин, занесених до Червоної книги України, а також 17 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України [2].

За інформацією державного управління охорони навколишнього природного середовища, для виконання завдань, передбачених цілями Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року, реалізовано таке.

У 2007 році завершені роботи зі створення в межах двох адміністративних районів – Жовківського та Яворівського – регіонального ландшафтного парку "Равське Розточчя". За поданням держуправління, Львівська обласна рада прийняла рішення від 13.06.07 № 341 щодо створення парку на площі 19 103 га. Зі створенням РЛП "Равське Розточчя" площа природно-заповідного фонду Львівської області збільшилась із 113,4 тис. га до 132,5 тис. га і становить 6,1% загальної площі області. Новостворений парк буде складовою проектованого міжнародного українсько-польського біосферного резервату "Розточчя" [3].

Матеріали щодо української частини біосферного заповідника на Розточчі (номінаційні форми) у складі природного заповідника "Розточчя", Яворівського національного природного парку, регіонального ландшафтного парку "Равське Розточчя" держуправлінням подані у Міністерство охорони навколишнього природного середовища України для розгляду та передачі Національному комітету МАБ ЮНЕСКО.

Рациональне освоєння потенціалу новостворених територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також регіональних ландшафтних парків, може дати прямий економічний результат, забезпечить надходження фінансових засобів, зайнятість населення у рекреаційній сфері, розширення сфери оздоровлення населення міст області [6].

Львівщина володіє добре розвинутою мережею закладів та установ культури, має велику культурну спадщину, але свій культурний і туристичний потенціал використовує не сповна. Чимало пам'яток архітектури потребують реставрації.

Відсутність належного фінансування – основна причина занепаду масових закладів культури.

Туризм як вид економічної діяльності посідає дедалі важливіше місце в житті області. Львівщина має вигідне геополітичне розташування, володіє значним рекреаційним і культурним потенціалом для відпочинку та санаторно-курортного лікування. Розвиток туризму, у тому числі агротуризму, може бути вагомим

чинником зростання зайнятості, особливо в сільській місцевості, а охорона культурної спадщини підтримуватиме регіональні особливості області.

Упродовж останніх років зростає кількість іноземних громадян, які зупиняються та оздоровлюються у готельних і санаторних закладах області, проте кількість іноземців, обслужених туристичними організаціями області, за 2001-2007 роки зменшилась у 2,5 рази. Проблематичною залишається відсутність коштів на розвиток туристичної бази, відновлення пам'яток архітектури й широкомасштабної рекламної кампанії. Низький рівень розвитку туристичної бази, незадовільний стан багатьох музеїв, розбиті дороги не сприяють збільшенню туристів [1].

Дедалі більшого розвитку набуває готельний бізнес Львівщини. Збільшується кількість готелів та інших закладів для короткотермінового проживання, проте рівень використання місткості готелів є доволі низьким. Невпинно зростає кількість обслужених приїжджих, кожний п'ятий з яких – іноземець. Поширюються сертифіковані готельні заклади; зростає кількість готелів, які перебувають у власності підприємців-фізичних осіб.

Водночас готельне господарство області вимагає значної модернізації та розширення. Готельний бізнес є малопривабливим для іноземних інвесторів. Якість готельних послуг ще не досягла належного рівня. Львівщина має значні курортні, оздоровчі, спортивні та екскурсійно-туристичні рекреаційні ресурси. Сприятливі кліматичні та природні умови, лісові й водні ресурси, різноманітний рослинний і тваринний світ, запаси мінеральних вод та лікувальних грязей, різноманітні історичні, архітектурні, етнографічні пам'ятки сприяли формуванню рекреаційного комплексу, що складається зі санаторно-курортного господарства, сфери відпочинку й туризму. До курортних та оздоровчих ресурсів належать різноманітні мінеральні води, ліси, мальовничі гірські й передгірні ландшафти. Отже, природний рекреаційний потенціал області є досить значним, але його використання нині неефективне.

Важливе значення для Львівщини має охорона екосистем, яка найповніше здійснюється в структурі національних природних парків і природних заповідників. Львівщина має значний природно-заповідний фонд, представлений такими об'єктами, як Розточчя, Сколівські Бескиди, Яворівський, загальною площею 44 787 га (4,4% загальної площі заповідників та природних національних парків України, або 2,1% усього земельного фонду області). У плановій перспективі необхідно продовжити роботу з виявлення нових заказників та заповідних урочищ місцевого значення. Темпи розширення площі природно-заповідного фонду останніми роками суттєво збільшуються. Ця тенденція збережеться і в перспективі.

Висновки. Львівщина традиційно є областю з високим рівнем розвитку рекреаційного господарства, де показники туристично-рекреаційної діяльності були й залишаються одними з кращих в Україні. Туристсько-рекреаційна сфера впродовж останніх років характерна стабільним, динамічним розвитком основних показників, зростанням обсягів наданих і спожитих послуг [4]. Однак екологічну ситуацію на Львівщині, як і в Україні загалом, можна охарактеризувати як кризову, що сформувалася протягом тривалого періоду нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу. Відбувалися структурні

деформації народного господарства області, за яких переваг надавали розвитку сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. Ці чинники, а також відсутність протягом останнього десятиріччя необхідних обсягів інвестицій для оновлення технологій і здійснення природоохоронних заходів зумовили незадовільний стан довкілля.

Бібліографічний список

1. Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил Львівської області на період до 2015 року. – К. : РВПС України НАН України, 2005. – 187 с.
2. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні : принципи формування, шляхи реалізації / Ін-т регіон. досліджень НАН України ; В. С. Кравців, В. Ю. Євдокименко, М. М. Габрель, М. В. Копач. – Чернівці : Прут, 1995. – 72 с.
3. Національна програма охорони земель до 2010 року (проект). – К., 1997. – 90 с.
4. Концепція Загальнодержавної програми використання та охорони земель // Землепорядний вісник. – 2004. – № 1. – С. 54-59.
5. Дорогунцов С. І. Удосконалення управління природокористуванням в АПК / С. І. Дорогунцов, П. Л. Борщевський, Б. М. Данилишин. – К. : Урожай, 1992. – 128 с.
6. Данилишин Б. М. Розробка інтегрованих показників стану навколишнього середовища та механізмів їх впровадження в національні плани дій щодо охорони природи / Б. М. Данилишин. – К. : Нічлава, 1998. – 59 с.
7. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко. – К. : РВПС України, 1999. – 716 с.

Taratuła R., Shpik N. Оценка возможностей экологически безопасного использования природно-рекреационного потенциала

Анализ сети природно-рекреационных территорий позволяет сделать вывод, что они являются золотым фондом природы. Отсюда вытекает значимость эффективного управления этими территориями, которое позволит контролировать их состояние, не допускать их необратимых изменений, при которых экосистемы не смогут возобновиться.

Ключевые слова: экология, возобновление земельных ресурсов, заповедник, сохранение, экологическая безопасность.

Taratuła R., Shpik N. The resources estimation of the ecology safe using of nature and recreation potential.

The analysis of network of natural-recreation territories allows to draw conclusion, that they are the gold fund of nature. Meaningfulness of effective management these territories swims out from here, which will allow to control their state, shut out their irreversible changes at which ecosystems will not be able to recommence.

Key words: ecology, land reclamation, reserve, reservation, ecological safety.

